

Onderzoeksverantwoording

Koopstromenonderzoek Provincie Groningen 2022

Inleiding

Dit document beschrijft de onderzoeksverantwoording van het Koopstromenonderzoek 2022 in de provincie Groningen (KSO 2022). Achtereenvolgens komen aan bod:

- [vragenlijst](#);
- [steekproef](#);
- [dataverzameling](#);
- [dataverwerking en weging](#);
- [koppeling aan \(genormeerde\) bestedingscijfers](#);
- [toevoeging van toeristische bestedingen](#);
- [gebruik van aanbodcijfers \(Locatus\)](#);
- [gebruik van werkgelegenheidscijfers \(Lisa\)](#);
- [aanvullende veldwerkmethoden](#);
- [onderzoeksresultaten KSO 2022](#).

KSO 2022 in het kort

Het doel van het KSO 2022 is een actueel beeld van het ruimtelijk koopgedrag en het gebruik van voorzieningen in de sfeer van vrije tijd in de provincie Groningen door middel van consumentenonderzoek. De basis is een enquête over bezoekgedrag onder een steekproef van 13.773 inwoners van de provincie Groningen en randgemeenten in Friesland en Drenthe. De enquêteresultaten zijn (na weging) gecombineerd met standaard bestedingscijfers (INretail e.a.) om de omvang van de bestedingen in gemeenten (winkels en online) en de bestedingen in winkels in specifieke winkelgebieden te kunnen schatten. Verder zijn daar cijfers over toeristische bestedingen in winkels aan toegevoegd.

Vragenlijst

De vragenlijst voor het KSO 2022 is opgesteld in samenspraak met de begeleidingscommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de provincie Groningen en van de tien Groningse gemeenten. De vragenlijst sluit aan bij de [landelijke richtlijnen in IPO-verband](#), wat onder andere betekent dat de ‘yesterday’ -methode is gebruikt en dat onderscheid kan worden gemaakt naar branches.

Aansluiting branche-indeling

De artikelgroepen (branches) in de enquête zijn zo gekozen dat de consument zich gemakkelijk herkent in de artikelen en de uitkomsten geconfronteerd kunnen worden met het winkelaanbod uit de Locatus database. De in de enquête gevraagde artikelgroepen zijn ingedeeld in drie primaire sectoren: de dagelijkse sector (boodschappen doen), de recreatieve sector en de doelgerichte sector (zie Figuur 1). De laatste twee sectoren vormen samen de niet-dagelijkse sector.

Figuur 1 - De in de vragenlijst opgenomen artikelgroepen, gekoppeld aan de clusters en sectoren

	BRANCHES KSO	ARTIKELGROEPEN
Sector niet-dagelijks	Sector dagelijks	
	Dagelijks	dagelijks
	Sector recreatief	
	Mode & Luxe	mode
	Vrije Tijd	huishoudelijk sport- en spel media en hobby
Sector doelgericht	Sector doelgericht	
	In & Om het huis	elektronica doe-het-zelf woninginrichting tuinartikelen en planten
	Detailhandel Overig	detailhandel overig

Yesterday-methode

In de vragenlijst is per artikelgroep gevraagd waar men de laatste keer een bepaald artikel heeft gekocht. Deze methode heeft het voordeel dat recht wordt gedaan aan alle potentiële winkelgebieden en aan online aankoopgedrag. De yesterday-methode geeft een meer precieze schatting van het ruimtelijk koopgedrag dan de everyday-methode (‘meestal’ of ‘doorgaans’) omdat ook kleinere winkelgebieden een kans krijgen in beeld te komen. Dat voordeel is er overigens alleen bij een omvangrijke steekproef. De kans dat een toevallig winkelgebied een te

groot gewicht krijgt, wordt verkleind door in het geval van frequente(re) aankopen (boodschappen, mode) ook te vragen waar men deze artikelen de één na laatste keer kocht. Ook de mogelijke invloed op de resultaten door de specifieke dag waarop wordt geënquêteerd of de enquête wordt ingevuld, wordt zo geringer. Indien er twee winkelgebieden zijn aangegeven, is voor boodschappen aan de laatst bezochte locatie het gewicht van 54 procent gegeven en aan de één na laatste locatie 46 procent. Deze verhouding is bepaald met behulp van de enquêtevraag hoe € 100,- zou worden verdeeld over deze locaties. Op dezelfde wijze zijn de verhoudingsgetallen voor aankopen van mode bepaald. Deze komen op 52 procent (eerste locatie) en 48 procent (tweede locatie).

Beoordeling winkelgebieden

In de vragenlijst wordt onderscheid gemaakt tussen de beoordeling van winkelgebieden naar drie bezoekmotieven: in het geval van doen van boodschappen, het kopen van mode en luxe en het kopen van artikelen in een selectie van doelgerichte artikelgroepen.

Aandacht voor online

Het online winkelen is het afgelopen decennium gegroeid. Voor de gebruikswaarde van het onderzoek is het dan ook van groot belang een actueel en volledig inzicht te geven in online bestedingen en aankoopgedrag. In de eerste plaats is dit ingevuld door internet (als 'aankooplocatie') op te nemen in de lijst met winkelgebieden. Dit betekent dat de oriëntatie op internet automatisch wordt vertaald in bestedingen, aangezien de gehanteerde bestedingskengetallen ook inclusief internetuitgaven zijn (zowel in Nederland als in het buitenland). Hiermee is het mogelijk de economische waarde en effecten van online koopstromen te bepalen.

Respondenten die één van de artikelen de laatste keer online kochten, is een aantal extra vragen gesteld, zoals om welk type webwinkel het gaat (pure webwinkel of online aankoop bij winkel die ook fysiek bezocht kan worden) en of de aankoop is bezorgd of opgehaald (en in geval van mode of ze deels is teruggestuurd).

Opgemerkt moet worden dat de online bestedingen in het KSO volledig worden beschouwd als afvloeiing. We weten immers niet of de online bestedingen (deels) weer terugvloeien naar lokale ondernemers, via multichannel. In de praktijk zal, uitgaande van de verhouding puur online ten opzichte van multichannel, een groot deel (puur online) ook daadwerkelijk afvloeiing zijn. Een ander deel (multichannel) zal indirect terechtkomen bij fysieke winkels in of buiten de eigen gemeente. Niet elke online besteding gaat dus 'ten koste van' fysieke winkels.

Vragenlijst in detail

De vragenlijst bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. Het doel van het kwantitatieve deel is om de ruimtelijke koopstromen in kaart te brengen, niet alleen in de detailhandel, maar ook bij het gebruik van voorzieningen voor met name horeca en enkele andere voorzieningen in het kader van combinatiebezoek. Het kwalitatieve deel brengt kenmerken van koopgedrag in beeld en draagt bij aan het 'begrijpen' van verschuivingen in het ruimtelijke koopgedrag.

Negen artikelgroepen

De respondenten is een negental artikelgroepen voorgelegd met de vraag waar ze deze de laatste keer hebben gekocht. In de dagelijkse sector is dit benoemd als boodschappen, met als toelichting dat het gaat om artikelen als levensmiddelen, drogisterijartikelen en schoonmaakartikelen. In de niet-dagelijkse sector gaat het om:

- mode (met als toelichting dat het gaat om artikelen zoals kleding en schoenen, maar ook sieraden, horloges, koffers en tassen, enzovoorts);
- huishoudelijke artikelen;
- sport- en spelartikelen;
- media- en hobbyartikelen;
- tuinartikelen en planten;
- elektronica;
- doe-het-zelf artikelen;
- woninginrichting.

Koopstromenonderzoek

Om de vragenlijst over koopgedrag te starten klikt u door op de pijlen hieronder. Met deze pijlen kunt u straks door de vragenlijst heen en weer bladeren. Let op! Gebruik voor het bladeren niet de Enter- of Backspace toets of de pijlen van uw browser. Vul de vragenlijst in één keer in, u kunt deze niet tussentijds afbreken om op een later moment verder te gaan. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

Boodschappen

Het eerste deel van de vragenlijst gaat over de winkelgebieden waar u uw dagelijkse boodschappen doet. Bij dagelijkse boodschappen kunt u denken aan levensmiddelen, drogisterijartikelen en schoonmaakartikelen. Graag stellen we u hierover enkele vragen.

1. Waar deed u de laatste keer boodschappen?

☐ In Tolbert

☐ Buiten Tolbert

☐ In een winkel of op de markt buiten Nederland

☐ Online (via internet)

☐ Ik doe zelf geen boodschappen

1b. In welke plaats was dat?

Klik de lijst hieronder aan. U kunt nu de juiste plaats kiezen of aanklikken.

- In het bovenste deel van de lijst staan alle woonplaatsen in de provincie Groningen en aangrenzende gemeenten in Friesland en Drenthe of plaatsen en gemeenten net over de grens in Duitsland.
- Als het om een plaats gaat buiten dit gebied, dan kunt u in het onderste deel van de lijst de gemeente of provincie selecteren die het betreft.

Tip! U kunt (op een computer of laptop) sneller de juiste plaats in de lijst selecteren, door de eerste letters van de plaats in te toetsen.

Een-West

- selecteer -

1 Waar

1 Zandt (Gn.)

1e Exloermond

2e Exloermond

2e Valtijermond

Aalsum

Adorp

Aduard

Alteveer (Gn.)

Alteveer gem. Noordenveld

Annen

Anderen

Anjum

Anloo

Annen

Annerveenschekanaal

Appelgarden

Assen

Augstbuurt

Aandacht voor ruimtelijke oriëntatie horecagebruik

Op vergelijkbare wijze als de artikelgroepen is respondenten gevraagd waar men de laatste keer van horeca gebruik heeft gemaakt. Aanvullend is aandacht voor afhalen/bezorgen, het tijdstip (om het type horeca te kunnen herleiden) en uitgaven.

Winkelgebieden

Bij de vragen over waar de aankopen worden gedaan of voorzieningen worden gebruikt, kunnen respondenten een winkelgebied kiezen. Deze lijst met winkelgebieden is in eerste instantie gebaseerd op de lijst winkelgebieden die Locatus hanteert. De lijst met winkelgebieden is aan alle gemeenten voorgelegd, waarbij zij winkelgebieden konden toevoegen of een andere benaming konden geven. Uitgangspunt is dat de naam van het winkelgebied herkenbaar moet zijn voor de respondenten. Hierdoor zijn in veel gevallen ook de dominante winkels tussen haakjes opgenomen achter de naam van het winkelgebied, zoals de supermarkt.

In het onderzoeksgebied zijn alle winkelgebieden in de lijst opgenomen. Daarnaast is voor het randgebied, de aangrenzende gemeenten in Drenthe en Friesland, een selectie van relevante winkelgebieden gemaakt. Voor de overige plaatsen in het randgebied is volstaan met de plaatsnaamaanduiding. Buiten het randgebied zijn van Drenthe en Friesland de afzonderlijke gemeenten als aankoopgebied voorgelegd. De overige provincies zijn als geheel als aankoopgebied voorgelegd. Voor Duitsland is buiten de eerste twee ringen aan aangrenzende gemeenten geen nadere specificering toegepast.

Kwalitatief deel

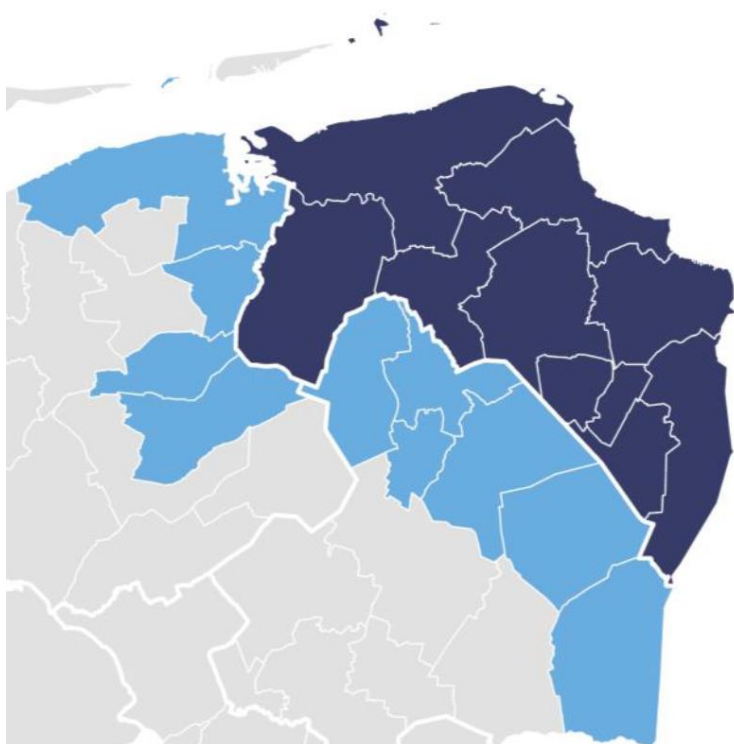
Veranderingen in de ruimtelijke koopstromen vertalen zich in of hangen mede samen met kenmerken van koopgedrag. Daarom zijn in het KSO 2022 aanvullende vragen opgenomen die betrekking hebben op de laatst bezochte winkelgebieden. Thema's van deze aanvullende vragen: waardering voor het winkelgebied (totaaloordeel en 13 deelaspecten), bezoekmotieven, vervoermiddelgebruik, bezoekfrequentie en verblijfsduur. Aanvullend op de vragen waar de laatste keer boodschappen en mode zijn gekocht, zijn vragen gesteld over combinatiebezoeken van voorzieningen (horeca, leisure etc.).

Steekproef

Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bestaat uit alle gemeenten in de provincie Groningen. Figuur 2 geeft het onderzoeksgebied weer. Op de kaart zijn tevens de gemeenten die tot het randgebied behoren aangegeven. In deze gemeenten is ook geënquêteerd, om de toevloeiing vanuit het randgebied naar het onderzoeksgebied te bepalen. In totaal zijn 13.773 geslaagde enquêtes afgenomen in het onderzoeks- en randgebied.

Figuur 2 - Onderzoeksgebied (donkerblauw) en randgebieden (lichtblauw).

Steekproefbepaling

Bij het bepalen van de steekproefomvang voor zijn de volgende randvoorwaarden gehanteerd:

- de steekproef dient een representatieve afspiegeling te zijn van de bevolking van de in het onderzoek te onderscheiden gebieden. De gegevens dienen een betrouwbaarheid van 95 procent bij een nauwkeurigheidsmarge van 5 procent te hebben. Dit resulteert in minimaal 385 enquêtes per gebied;
- bij de steekproeftrekking dient rekening te worden gehouden met het aantal winkelgebieden per gebied, waarover het wenselijk is dat er betrouwbare uitspraken over kunnen worden gedaan. Die gegevens dienen een betrouwbaarheid van 85 procent bij een nauwkeurigheidsmarge van 5 procent te hebben. Dit resulteert in minimaal 210 enquêtes per winkelgebied.

Dataverzameling

Onderzoekverloop en aantal waarnemingen

Voor de enquête is in eerste instantie onder een aselechte steekproef een uitnodigingsbrief verspreid. Deelnemers die ingingen op die uitnodiging deden dat in principe online. Wanneer potentiële deelnemers aangaven niet over digitale middelen of mogelijkheden te beschikken, konden ze deelnemen via een telefonisch afgenomen – maar een sterk verkorte – vragenlijst. Aanvullend is de enquête afgenomen bij een aantal landelijke panels (waaronder het eigen panel van I&O Research) en een aantal gemeentelijke burgerpanels.

De dataverzameling heeft plaatsgevonden van eind september t/m begin november 2022. Met het oog op een representatieve afspiegeling van het gemiddelde koopgedrag, is bij de verzending van de uitnodigingen rekening gehouden met een gevarieerde spreiding over de verschillende weekdays. In totaal zijn er 13.773 geslaagde enquêtes afgenomen. In dit aantal is inbegrepen de respons van de mogelijkheid die gemeenten konden aanbieden om via een open link deel te nemen. Tabel 1 geeft de verdeling van afgenomen enquêtes per type respons weer. Tabel 2 toont de verdeling van afgenomen enquêtes per gemeente en voor het randgebied. In alle tien Groningse gemeenten zijn uiteindelijk voldoende enquêtes afgenomen om hiervan voldoende betrouwbare resultaten te kunnen presenteren.

Tabel 1 - Aantal enquêtes per type respons

Type respons	Aantal enquêtes	Procentuele verdeling
Steekproef	10.811	78%
Landelijke panels	1.672	12%
Gemeentelijke panels	423	3%
Telefonisch	66	0,5%
Open link	801	6%
Totaal	13.773	100%

Tabel 2 - Aantal enquêtes per gebied

Type respons	Aantal enquêtes	Procentuele verdeling
Gemeente Eemsdelta	1.122	8%
Gemeente Groningen	2.501	18%
Gemeente Het Hogeland	1.811	13%
Gemeente Midden-Groningen	1.357	10%
Gemeente Oldambt	747	5%
Gemeente Pekela	495	4%
Gemeente Stadskanaal	742	5%
Gemeente Veendam	675	5%
Gemeente Westerkwartier	2.336	17%
Gemeente Westerwolde	768	6%
Randgemeenten Drenthe	765	6%
Randgemeenten Friesland	454	3%
Totaal	13.773	100%

Verder zijn er in totaal 56 winkelgebieden waarover voldoende betrouwbare uitspraken kunnen worden gedaan. Hiervan hebben de resultaten van 39 winkelgebieden een betrouwbaarheid van 85 procent/foutmarge van maximaal 5 procent (ergo minimaal 210 waarnemingen) en 17 'indicatief' met een betrouwbaarheid van 75 procent/foutmarge van 5 procent (ergo minimaal 132 waarnemingen).

Veldwerkuitvoering

Uitnodiging voor deelname

Op basis van de gestelde voorwaarden en uitgangspunten ten aanzien van de steekproefbepaling is een aselechte bruto steekproef getrokken op adres, dus op huishoudensniveau. De bruto steekproef is vervolgens gecorrigeerd op basis van verwachtingen ten aanzien van omvang en samenstelling van de geslaagde enquêtes uit internetpanels. Aan alle in de steekproef opgenomen adressen is een uitnodiging voor deelname aan het onderzoek toegezonden. Ter bevordering van de respons is materiaal (briefpapier, enveloppen) van de provincie gebruikt. Daarnaast waren de brieven voorzien van het logo van de betreffende gemeente. In de uitnodiging is de vraag opgenomen om deel te nemen aan KSO 2022 door middel van het invullen van een online enquête. Internetadres en persoonlijke inlogcode geven toegang tot de online enquête.

Inzet van internet-, digi- en burgerpanels

Behalve de werving met behulp van uitnodigingsbrieven zijn voor de dataverzameling ook internet-, digi- en burgerpanels ingezet. In totaal zijn 1.672 enquêtes via internetpanels afgenomen. Aanvullend is gebruikgemaakt van twee gemeentelijke burgerpanels (in Westerkwartier en Het Hogeland). De totale respons bij deze panels bedroeg 423. Ook is in alle gemeenten een 'open link' geplaatst waarmee de enquête kon worden ingevuld. De respons op deze mogelijkheid is op kwaliteit gecontroleerd (criteria onder andere reële invulduur, straight-liners, dubbele respons) en de toegelaten respons is toegevoegd aan het databestand. Het gaat hier om 801 (toegelaten) enquêtes.

Dataverwerking en weging

Weging en herweging

Om zorg te dragen voor de juiste onderlinge verhoudingen in het complete onderzoeks- en randgebied, is in de eerste plaats een inwonertalweging uitgevoerd. De herweging naar inwonertallen is in het onderzoeksgebied op het niveau van vier posities postcode gedaan. In de randgemeenten is gebruikgemaakt van het gemeentelijk niveau. Omdat het bij koopstromen in essentie gaat om personen die een inkomen hebben, is bij de weging gebruikgemaakt van het aantal inwoners van 15 jaar en ouder. Vervolgens is gekeken naar hoe de respons zich wat betreft achtergrondkenmerken verhoudt tot de totale populatie, om te bepalen of aanvullende herweging naar persoonskenmerken nodig is.

Uit analyse van de respons op basis van achtergrondkenmerken blijkt dat de leeftijdsverdeling en de huishoudenssamenstelling binnen de respons afwijken van die in de populatie. Daarom is hierop herwogen op gemeentelijk niveau. De verdeling op relevante achtergrondkenmerken is opgenomen in Tabel 3.

Tabel 3 - Kenmerken respons, ongewogen en gewogen (onderzoeksgebied)

Kenmerk	Ongewogen	Na weging	Populatie
Samenstelling huishouden			
Eénpersoons	27%	44%	46%
Eénouder gezin	4%	7%	7%
Meerpersoons, zonder kinderen	49%	26%	28%
Meerpersoons, met kinderen	19%	23%	20%
Leeftijd			
15 tot 25 jaar	2%	14%	18%
25 tot 45 jaar	19%	32%	30%
45 tot 65 jaar	37%	35%	33%
65 jaar en ouder	42%	20%	19%

Bestedingscijfers

Bepaling bestedingskengetallen

Voor de bepaling van de koopstromen is de hoogte van de bestedingen per hoofd per (sub)branche van essentieel belang. In het verleden (2011) leverde het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD) cijfers over consumentenbestedingen. Omdat het HBD (sinds 2014) is opgeheven en er wel behoefte is aan algemeen geaccepteerde kengetallen, zijn er in onderlinge afstemming door onderzoeksbureaus (die ook fungeerden als opdrachtgevers) vergelijkbare kengetallen geproduceerd door Panteia, waarbij Retailinsiders de verantwoordelijkheid neemt.

Voor koopstromenonderzoeken zijn deze cijfers bruikbaar, maar niet zonder enige bewerking. Basis voor de te rapporteren gegevens zijn enerzijds de omzetcijfers (per branche) op basis van de CBS productiestatistiek en anderzijds de vraagcategorieën/artikelgroepen in de KSO-enquête. Om tot bruikbare kengetallen te komen is in het analysemodel, waarmee we de koopstromen en consumentenbestedingen berekenen, gestreefd naar de best mogelijke afstemming en integratie van deze landelijke omzetkengetallen zoals vastgelegd in de Omzetkengetallennotitie 2021 en de artikelgroepen.

De koppeling tussen artikelgroepen uit de enquête en de branches en branchegroepen uit de Omzetkengetallennotitie staat in Tabel 4.

Tabel 4 - Koppeling artikelgroepen en branches

KSO 2022 artikelgroepen	Branches en branchegroepen
Boodschappen	Branche(hoofd)groep dagelijkse sector (combinatie van branchegroepen supermarkten, overige levensmiddelen en persoonlijke verzorging)
Mode	Branchegroep mode
Huishoudelijke artikelen	Branchegroep huishoudelijke artikelenzaken
Sport- en spelartikelen	Combinatie van branches sport- en kampeerzaken en speelgoedzaken
Media- en hobbyartikelen	Branchegroep hobby, spel en media, maar exclusief speelgoedzaken
Elektronica	Branchegroep wit- en bruingoed en computers
Woninginrichting	Branchegroep wonen
Doe-het-zelf artikelen	Branchegroep doe-het-zelfzaken
Tuinartikelen en planten	Combinatie van branches tuincentra en bloemenwinkels en overige tuinartikelen

De input voor het KSO 2022 zijn de winkelomzetten per hoofd per jaar op basis van Omzetkengetallennotitie 2021. Gekozen is om de cijfers uit 2021 te extrapoleren naar 2022 door een inflatiecorrectie toe te passen op basis van CBS-omzetontwikkeling naar bedrijfstakken/branches. De extrapolatie van de artikelgroepen is uiteindelijk doorvertaald naar de hoofdsectoren dagelijks en niet-dagelijks, en binnen niet-dagelijks naar recreatief en doelgericht.

Tabel 5 - Winkelomzet per hoofd 2016-2021, incl. extrapolatie naar 2022 (bron: Omzetkengetallennotitie 2021)

Sector en artikelgroep	Winkelomzet per hoofd van de bevolking (exclusief online en btw)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dagelijkse sector	2.473	2.553	2.578	2.587	2.776	2.778	2.869
Niet-dagelijkse sector*	2.145	2.175	2.197	2.235	2.115	2.067	2.312
Recreatief aanbod*	1.093	1.090	1.065	1.053	871	887	1.051
Mode	597	605	583	572	411	446	549
Huishoudelijk	60	55	48	48	47	38	40
Sport en spel	106	106	104	97	97	87	97
Media en hobby	132	133	134	138	148	146	163
Doelgericht aanbod*	1.053	1.085	1.132	1.182	1.244	1.180	1.261
Tuin en planten	103	114	113	116	130	133	141
Elektronica	186	179	183	178	177	150	160
Doe-het-zelf	187	190	208	212	245	212	224
Woninginrichting	397	415	443	477	497	482	511

* Let op: in de optelling om te komen tot recreatief en doelgericht aanbod zijn ook bestedingen meegenomen die niet zijn bevraagd in het KSO

Er is voor gekozen om de omzetkengetallen exclusief btw te hanteren als input, in plaats van inclusief btw. Hierdoor sluiten de cijfers beter aan op de toepassing en landelijke kengetallen, omdat deze altijd exclusief btw zijn.

Omdat de landelijke omzetkengetallen (winkelomzet) uitsluitend betrekking hebben op de fysieke omzet in winkels in Nederland, en dus niet gaan over bestedingen van inwoners in Nederland in winkels en online, is de winkelomzet opgehoogd om online mee te kunnen nemen in de totale 100 procent bestedingen (binding en afvloeiing). De ophoging is geraamd op basis van het in het KSO 2022 gemeten online aandeel afvloeiing per artikelgroep, om het totale bestedingskengetal inclusief online vollediger in beeld te krijgen.

Om de richting van de totale niet-dagelijkse koopstromen te bepalen, en daarbinnen recreatief en doelgerichte aankopen, kan uitsluitend worden uitgegaan van de gevraagde artikelgroepen en dus niet van 'overig niet-dagelijks' of andere 'overige subbranches'. Dat betekent dat de koopstromen worden bepaald door het aandeel van de 8 artikelgroepen in de niet-dagelijkse sector, exclusief 'overig'. Wel zijn in de totalen de bestedingen van de 'overige' branches meegenomen, om toch een compleet beeld te krijgen van de bestedingen.

Voor de feitelijke bestedingen van respondenten zijn de bestedingsbedragen op het niveau van de gemeente gecorrigeerd voor de CBS inkomenscijfers 2020 (nieuwe reeks), die omgerekend zijn naar besteedbaar inkomen per 15+ inwoner. Daarnaast is er gerekend met een inkomenselasticiteit van 0,4 procent in de dagelijkse sector en 0,7 procent in de niet-dagelijkse sector¹. Dat wil zeggen 1 procent afwijking in het inkomen (ten opzichte van landelijk gemiddelde) = 0,4 procent afwijking in bestedingen in de dagelijkse sector en 0,7 procent in de niet-dagelijkse sector. In gemeenten waar het besteedbaar inkomen per 15+ inwoner op een hoger niveau dan landelijk ligt, wordt het bestedingspotentieel in positieve zin gecorrigeerd, en vice versa.

Toeristische winkelbestedingen

Naast de toevloeiing vanuit het randgebied zijn er in het onderzoeksgebied toeristische winkelbestedingen die gekoppeld kunnen worden aan gemeenten. In samenspraak met de provincie Groningen is gekozen voor een aanpak waarbij de toeristische winkelbestedingen zo nauwkeurig mogelijk zijn bepaald en vervolgens toegedeeld aan gemeenten. We zien af van verdere toebedeling van toeristische winkelbestedingen binnen gemeenten naar winkelgebieden, omdat het ontbreekt aan een uniforme, modelmatige toepassing die de praktijksituatie benadert.

Er zijn drie typen toeristische bestedingen in winkels onderscheiden: door buitenlandse toeristen, door inwoners van Nederland tijdens vakanties (met overnachting(en)) en door inwoners van Nederland tijdens toeristisch-recreatieve activiteiten. De winkelbestedingen van Nederlanders zijn door het NBTC samengesteld. Het gaat om een enquêteresultaat, om zelfopgave van het bestede bedrag en is dus inclusief btw.

¹ Deze inkomenscorrectie is conform de notitie Omzetkengetallen en daarmee de landelijke maatstaf.

Buitenlandse toeristische bestedingen

De buitenlandse toeristische bestedingen zijn geschat door de omvang (toeristische overnachtingen) te vermenigvuldigen met gemiddelde bestedingen. Voor het inkomend buitenlands verblijfstoerisme is gebruik gemaakt van het SLA – Statistiek Logiesaccommodaties – van het CBS op provinciaal niveau. Het gaat dan om buitenlandse gasten die minimaal één overnachting in een Nederlandse logiesaccommodatie doorbrengen. Over 2022 waren ten tijde van de doorberekening alleen SLA-statistieken beschikbaar t/m oktober. De aantallen voor het vierde kwartaal zijn vervolgens geschat o.b.v. de verhoudingen tussen de kwartaalcijfers van 2019 t/m 2022. De gemiddelde bestedingen van buitenlandse toeristen in Nederland zijn afkomstig uit het Onderzoek Inkomend Toerisme (OIT) 2021 (NBTC).

De totale geraamde bestedingen in winkels door buitenlandse toeristen in de provincie Groningen bedragen € 7,2 miljoen (excl. btw). Op basis van accommodatietype zijn de fracties bestedingen aan dagelijkse en niet-dagelijkse artikelen bepaald. Uiteindelijk wordt 100 procent van de niet-dagelijkse buitenlandse toeristische bestedingen aan de recreatieve sector toegekend. Zodoende komen de bestedingen in de dagelijkse sector voor het gehele onderzoeksgebied uit op € 3,37 miljoen en in de recreatieve sector op € 3,83 miljoen.

Binnenlandse toeristische bestedingen tijdens vakanties

Het CVO – Continu Vakantie Onderzoek – verzamelt jaarlijks informatie over korte en lange binnenlandse (en buitenlandse vakanties) van inwoners van Nederland. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het CBS en NBTC. De gebruikte data komen uit 2021 (vakanties) en 2020 (gemiddelde bestedingen). Bij de toekenning van toeristische bestedingen tijdens vakanties is gelet op de bestedingen van buiten naar binnen de provincie Groningen (inkomend) en vice versa (uitgaand).

Per saldo ‘verliest’ het onderzoeksgebied winkelbestedingen die samenhangen met binnenlandse vakanties (minimaal één overnachting). In totaal besteedden vakantiegangers van buiten in 2022 € 5,3 miljoen in de provincie Groningen in winkels en inwoners van Groningen € 14,7 miljoen buiten de provincie in winkels tijdens vakanties in het binnenland. De verdeling naar bestedingen in de dagelijkse en niet-dagelijkse sector is op dezelfde wijze berekend als bij buitenlandse toeristische bestedingen. Voor de uiteindelijke splitsing van niet-dagelijkse toeristische bestedingen naar de recreatieve en doelgerichte sector geldt bij binnenlands toerisme echter een andere verdeling. Hier wordt 80 procent toegekend aan recreatief en 20 procent aan doelgericht.

Binnenlandse bestedingen tijdens toeristisch-recreatieve activiteiten

Het CVTO – Continu VrijeTijdsOnderzoek – van NBTC brengt het vrijetijdsgedrag van de Nederlandse bevolking in beeld. Hierbij gaat het om alle (dag)recreatieve activiteiten die worden ondernomen buiten de eigen woning en waarbij men minimaal een uur van huis is (inclusief reistijd). Voor het KSO 2022 is gekeken naar de winkelbestedingen tijdens toeristisch-recreatieve activiteiten. De gebruikte data komen uit 2018, het meest recente peiljaar. Voor de vertaling naar 2022 is verondersteld dat de cijfers van 2018 vergelijkbaar zijn.

De winkelbestedingen zijn als toeristisch-recreatieve winkelbestedingen toegevoegd aan het KSO 2022 voor zover het gaat om bestedingen van inwoners van buiten de provincie Groningen in de provincie Groningen. In totaal gaat het hierbij om € 102 miljoen (excl. btw). De stroom in de andere richting, vanuit de provincie Groningen naar overig Nederland is al in het KSO 2022 onderzoek opgenomen en wordt dus niet vanuit het NBTC-onderzoek toegevoegd. Voor de verdeling over de dagelijkse en niet-dagelijkse sector is het verhoudingsgetal 27 procent dagelijks en 73 procent niet-dagelijks gebruikt. Dit verhoudingsgetal is gebaseerd op de uitkomsten van het KSO 2021 (Randstad en Noord-Brabant). Tot slot is ook voor de doorberekening van de niet-dagelijkse bestedingen naar de subsectoren recreatief en doelgericht een verdeling van 80 om 20 procent toegepast.

Toerekening toeristische bestedingen

De resultaten van de berekeningen voor de toeristische winkelbestedingen zijn op provincieniveau gecombineerd. Daarmee is het totale bedrag aan toeristisch-recreatieve winkelbestedingen bekend dat moet worden herverdeeld in de vorm van afvloeiing en toevloeiing. De afvloeiing is omgerekend naar een bedrag per consument. De toevloeiing is toegerekend naar gemeenten met behulp van werkgelegenheidscijfers in de toeristisch-recreatieve sector. De bron daarvoor is het landelijke vestigingen- en werkgelegenheidsregister Lisa². Gerekend is met het aantal banen in de subsectoren logiesverstrekking, cultuur en watersport.

Aanbodcijfers

Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het winkelaanbod, zijn cijfers van Locatus in het onderzoek verwerkt (peildatum: januari 2017, en november 2022). Locatus beheert een landelijk dekkend bestand met daarin voor alle winkels de branche en de winkelvloeroppervlakte.

De aanbodcijfers van Locatus zijn dus in de eerste plaats gebruikt voor een analyse van de ontwikkeling van het winkelaanbod. Daarbij komt ook leegstand aan bod. Bij leegstand gaat het om (winkel)panden waarvan het redelijkerwijs te verwachten is dat in het (leegstaande) pand een verkooppunt in de detailhandel, horeca of consumentgerichte dienstverlening zal terugkomen.

KSO 2022 rapporteert over het aandeel leegstaande verkooppunten en het aandeel leegstaande winkelvloeroppervlakte (wvo) detailhandel. Bij de eerste indicator gaat het om de totale leegstand. Bij de tweede alleen om de leegstaande detailhandel. Hiervoor is het aandeel leegstaande wvo gedeeld door het totale wvo. We hebben hiervoor dus niet de formule van Locatus gehanteerd.

Voor de koppeling tussen aanbodcijfers en de bestedingen in winkelgebieden is de ruimtelijke afbakening van winkelgebieden van Locatus als uitgangspunt gebruikt (vastgelegd in een shapefile). Locatus beschouwt gebieden met minimaal 5 winkels als winkelgebied. Minder dan 5 winkels betekent verspreide bewinkeling (geen concentratie, met uitzondering van supermarktcentra). De namen en afbakeningen van winkelgebieden uit Locatus zijn voorafgaand aan het veldwerk afgestemd met alle betrokken gemeenten. De gemeenten hebben de gelegenheid gekregen naar eigen inzicht andere namen en afbakeningen te hanteren, met als

² LISA is een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. In dit register zijn ook werkgelegenheidsgegevens van de sector Recreatie & Toerisme opgenomen. Zie voor meer informatie www.lisa.nl.

voorwaarde dat de naamgeving en de afbakening vanuit het perspectief van de respondent/consument logisch moet zijn. Uiteindelijk is in diverse gevallen de benaming en/of de contour van winkelgebieden van Locatus aangepast, zodat beter aansluiting gevonden kan worden met de (huidige) werkelijkheid en het KSO 2022.

Werkgelegenheidscijfers

De werkgelegenheidscijfers in het onderzoek zijn afkomstig van het [vestigingsregister van Lisa](#) (peildatum: 1 april 2017 en 1 april 2021.). Hiervoor zijn banen gebruikt uit de sectoren Detailhandel, Horeca en Cultuur & ontspanning. In de bijlage van deze onderzoeksverantwoording is een compleet overzicht opgenomen van de verdeling van branches en corresponderende SBI-codes naar de drie detailhandelssectoren dagelijks, recreatief, doelgericht en de sectoren horeca en cultuur & ontspanning.

Aanvullende veldwerkmethoden

Fysieke enquêtes

De provincie Groningen heeft verzocht om, naast de centrale huishoudensenquête, aanvullend enquêtes uit te voeren in zeven centrumgebieden aan de (noord-)oostzijde van de provincie. Dit vanwege een aantal redenen:

- Omdat het KSO 2016/2017 volledig tot stand is gekomen op basis van fysieke enquêtes, kan een aanvullende fysieke enquête benut worden om verschillen tussen de twee onderzoeken beter te duiden. Verschillen in resultaten kunnen namelijk zowel beïnvloed worden door de tijd als door een andere methodologische aanpak;
- De provincie ziet digitale laaggeletterdheid in met name Oost-Groningen als een opgave die aandacht verdient. Zij wil voorkomen dat deze digitale laaggeletterdheid een beperking oplevert voor inwoners om bij te dragen aan het koopstromenonderzoek.

Het gaat om de volgende zeven centrumgebieden aan de (noord-)oostzijde van de provincie: Appingedam, Delfzijl, Hoogezand, Stadskanaal, Ter Apel, Veendam en Winschoten.

Per gebied zijn op verschillende dagen van de week (minimaal een donderdag, een vrijdag en een zaterdag) vragenlijsten afgenomen onder bezoekers. Het betrof een verkorte vragenlijst ten opzichte van de digitale huishoudensenquêtes, om de tijdsduur per bezoeker te beperken. Per gebied zijn voldoende enquêtes afgenomen om betrouwbaarheidsniveau van minimaal 85% (en 5% foutmarge) te garanderen.

Kwalitatieve beoordeling winkelgebieden

Aanvullend aan de huishoudens- en fysieke enquêtes is door het onderzoeksteam op verzoek van de provincie ook een serie van winkelgebieden kwalitatief beoordeeld. Het gaat om 31 geselecteerde (grotere) winkelgebieden en 9 perifere detailhandelsgebieden. Daarbij is gekeken naar de volgende thema's:

- Eenheid/compactheid winkelgebied
- Compleetheid dagelijkse winkels
- Aanbod niet-dagelijkse winkels
- Aanwezigheid daghoreca
- Capaciteit parkeergelegenheid
- Kwaliteit parkeergelegenheid
- Aanbod fietsenstallingen
- Faciliteiten voor bezoekers
- Mate van vergroening
- Uitstraling openbare ruimte
- Kwaliteit vastgoed / gevels

Per thema is een score gegeven inclusief onderbouwing. Voor de score is een vijf puntsschaal gebruikt. Op basis van deze score zijn aanbevelingen gegeven. De kwalitatieve analyses zijn separaat aangeboden aan de betreffende gemeentes en zijn niet openbaar gemaakt via de website. Tabel 6 toont een overzicht van de onderzochte winkelgebieden.

Tabel 6 - Geselecteerde winkelgebieden kwalitatieve beoordeling

Gemeente	Winkelgebied
Eemsdelta	Delfzijl centrum
Eemsdelta	Appingedam centrum / Overdiep
Eemsdelta	Appingedam Farmsumerweg
Eemsdelta	Loppersum centrum
Groningen	Groningen centrum
Groningen	Groningen Sontplein
Groningen	Groningen Hoendiep / Peizerweg
Groningen	Groningen Paddepoel
Groningen	Groningen Helpman
Groningen	Groningen Overwinningsplein
Groningen	Haren centrum
Groningen	Ten Boer centrum
Groningen	Hoogkerk centrum
Het Hogeland	Winsum centrum
Het Hogeland	Winsum Het Aanleg
Het Hogeland	Bedum centrum
Het Hogeland	Uithuizen centrum
Het Hogeland	Leens centrum
Midden-Groningen	Hoogezand Hooze Meerren
Midden-Groningen	Hoogezand Winkelplein
Midden-Groningen	Hoogezand Martenshoek
Midden-Groningen	Zuidbroek centrum
Midden-Groningen	Siddeburen centrum
Midden-Groningen	Sappemeer centrum
Oldambt	Winschoten centrum
Oldambt	Winschoten Posttil
Pekela	Oude Pekela Centrum
Stadskanaal	Stadskanaal centrum
Stadskanaal	Stadskanaal Navolaan
Stadskanaal	Musselkanaal
Veendam	Veendam centrum
Veendam	Veendam Autorama
Veendam	Veendam Lloydsweg / Transportweg
Westerkwartier	Leek centrum
Westerkwartier	Leek Groot Winkelplein
Westerkwartier	Zuidhorn centrum
Westerkwartier	Grijpskerk centrum
Westerkwartier	Marum centrum
Westerkwartier	Grootegast centrum
Westerwolde	Ter Apel centrum

Onderzoeksresultaten KSO 2022

Website

Alle uitkomsten van het KSO 2022 zijn digitaal ontsloten en beschikbaar. Voor het KSO 2022 is een aparte website ontwikkeld, www.koopstromen.nl/groningen. Op deze website is het hoofdrapport te downloaden. Ook is er meer achtergrondinformatie te vinden en worden hier aanvullende analyses geplaatst.

Factsheets

Voor gemeenten en winkelgebieden (met voldoende waarnemingen) zijn factsheets gemaakt met daarop de volgende informatie:

- basiskennmerken;
- voorzieningenaanbod;
- branchering;
- werkgelegenheid;
- bestedingen en marktaandelen;
- herkomst omzet;
- bestemming bestedingen (alleen bij gemeenten);
- aandeel online aankopen (alleen bij gemeenten);
- binding (alleen winkelgebieden);
- waardering (alleen winkelgebieden);
- motieven (alleen winkelgebieden);
- bezoekgedrag (alleen winkelgebieden);
- combinatiebezoek (alleen winkelgebieden).

Deze factsheet zijn ook voorzien van een leeswijzer die beschrijft wat er op de factsheets staat en hoe u tabellen, grafieken en kaarten moet interpreteren.

De factsheets zijn samengesteld als er voldoende waarnemingen zijn gerealiseerd om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Dit houdt in dat er factsheets zijn gemaakt van 10 gemeenten en 56 winkelgebieden in het onderzoeksgebied. Voor de factsheets van de winkelgebieden geldt dat in een aantal gevallen onderdelen van de factsheet niet gevuld zijn. Dit kan te maken hebben met het ontbreken van bijvoorbeeld omzet in de dagelijkse of niet-dagelijkse sector.

Verder geldt voor diverse winkelgebieden dat de omvang van de bestedingen niet overeenkomt met het aanbod in een bepaalde ondervertegenwoordigde sector. Daarom wordt in die gevallen voor die sector een begrensde omzet in de factsheet opgenomen. Dit kan bijvoorbeeld gelden voor woonboulevards waar geen winkels in de dagelijkse sector aanwezig zijn en voor solitaire detailhandelsvestigingen.

Benchmarking

Om resultaten van de winkelgebieden goed te kunnen duiden is een benchmarkklasse gemaakt op basis van locatietypen (zie Tabel 7). Zo kan het desbetreffende winkelgebied eenvoudig worden vergeleken met vergelijkbare winkelgebieden.

Tabel 7 - Indeling winkelgebieden

Winkelgebied	Typering	Gemeente
Centrum Appingedam	Kernverzorgend centrum groot	Eemsdelta
Overdiep	Kernverzorgend centrum groot	Eemsdelta
Centrum Delfzijl	Kernverzorgend centrum groot	Eemsdelta
Centrum Loppersum	Kernverzorgend centrum klein	Eemsdelta
Farmsumerweg	Grootschalige concentratie	Eemsdelta
Centrum Groningen	Binnenstad	Groningen
Centrum Haren	Kernverzorgend centrum groot	Groningen
Centrum Ten Boer	Kernverzorgend centrum klein	Groningen
Hoendiep	Grootschalige concentratie	Groningen
Peizerweg	Grootschalige concentratie	Groningen
Sontplein	Grootschalige concentratie	Groningen
Winkelcentrum Paddepoel	Stadsdeel centrum	Groningen
Verlengde Hereweg/Helpman	Wijkcentrum (groot)	Groningen
Hoogkerk	Wijkcentrum (klein)	Groningen
Overwinningsplein	Wijkcentrum (klein)	Groningen
Van Lennepaan	Wijkcentrum (klein)	Groningen
Winkelcentrum Vinkhuizen	Wijkcentrum (klein)	Groningen
Bedrijventerrein Driebond/Osloweg	Verspreide bewinkeling	Groningen
Rijksweg 129a	Verspreide bewinkeling	Groningen
Centrum Bedum	Kernverzorgend centrum klein	Het Hogeland
Centrum Leens	Kernverzorgend centrum klein	Het Hogeland
Centrum Uithuizen	Kernverzorgend centrum klein	Het Hogeland
Centrum Uithuizermeeden	Kernverzorgend centrum klein	Het Hogeland
Centrum Winsum	Kernverzorgend centrum klein	Het Hogeland
Veenoo	Buurtcentrum	Het Hogeland
Het Aanleg	Grootschalige concentratie	Het Hogeland
Obergon	Supermarktcentrum	Het Hogeland
De Hooze Meeren	Kernverzorgend centrum groot	Midden-Groningen
Centrum Sappemeer	Kernverzorgend centrum klein	Midden-Groningen
Centrum Siddeburen	Kernverzorgend centrum klein	Midden-Groningen
Winkelpark Hoogezand	Grootschalige concentratie	Midden-Groningen
Martenshoek	Wijkcentrum (groot)	Midden-Groningen
Centrum Winschoten	Hoofdwinkelgebied klein	Oldambt
Centrum Scheemda	Kernverzorgend centrum klein	Oldambt
Posttil	Grootschalige concentratie	Oldambt
Centrum Nieuwe Pekela	Kernverzorgend centrum klein	Pekela
Centrum Oude Pekela	Kernverzorgend centrum klein	Pekela
Centrum Stadskanaal	Hoofdwinkelgebied klein	Stadskanaal

Centrum Musselkanaal	Kernverzorgend centrum klein	Stadskanaal
Centrum Onstwedde	Kernverzorgend centrum klein	Stadskanaal
Navolaan	Grootchalige concentratie	Stadskanaal
Bedrijvenpark Stadskanaal	Verspreide bewinkeling	Stadskanaal
Centrum Veendam	Kernverzorgend centrum groot	Veendam
Bedrijventerrein Van Stolbergweg/ Lloydsweeg/Transportweg	Grootchalige concentratie	Veendam
De Reede/Sorghvliet	Supermarktcentrum	Veendam
Autorama	Wijkcentrum (klein)	Veendam
Centrum Leek	Kernverzorgend centrum groot	Westerkwartier
Centrum Grijpskerk	Kernverzorgend centrum klein	Westerkwartier
Centrum Grootegast	Kernverzorgend centrum klein	Westerkwartier
Centrum Marum	Kernverzorgend centrum klein	Westerkwartier
Centrum Zuidhorn	Kernverzorgend centrum klein	Westerkwartier
Opende	Verspreide bewinkeling	Westerkwartier
Grootwinkelpark Leek	Grootchalige concentratie	Westerkwartier
Centrum Ter Apel	Kernverzorgend centrum klein	Westerwolde
Centrum Vlagtwedde	Kernverzorgend centrum klein	Westerwolde
Bellingwolde	Verspreide bewinkeling	Westerwolde

A Verdeling werkgelegenheid naar subsectoren

Tabel 8 - Overzicht verdeling branches (met corresponderende SBI-codes) naar subsectoren

Sector	SBI	Branche omschrijving
Dagelijks	47.11	Supermarkten
	47.21	Agf speciaalzaken
	47.22.1	Slagerijen
	47.22.2	Poeliers
	47.23	Viswinkels
	47.24.1	Brood- en banketzaken
	47.24.2	Snoep en chocolaterieën
	47.25	Slijterijen
	47.26	Tabak- en gemakzaken
	47.29.1	Kaas- en delicatessenwinkels
	47.29.2	Biologische winkels
	47.29.3	Buitenlandse levensmiddelenzaken
	47.29.9	Speciaalzaken in overige voedings- en genotmiddelen
	47.74.1	Drogisterijen
	47.75	Parfumerieën
Recreatief	47.19.1	Warenhuizen
	47.51	Algemene textielzaken
	47.59.4	Muziekhandel
	47.59.5	Huishoudelijke artikelenzaken
	47.59.6	Huishoudelijke artikelenzaken
	47.59.7	Huishoudelijke artikelenzaken
	47.61	Boekhandels
	47.62	Kantoorboek- en vakhandel
	47.63	CD-winkels
	47.64.1	Tweewielerspeciaalzaken
	47.64.2	Sport- en kampeerzaken
	47.64.3	Sport- en kampeerzaken
	47.64.4	Sport- en kampeerzaken
	47.65	Speelgoedzaken
	47.71.1	Herenmode
	47.71.2	Damesmode
	47.71.3	Dames- en herenmode
	47.71.4	Baby- en kindermode
	47.71.5	Baby- en kindermode
	47.71.6	Bodyfashion
	47.71.7	Modeartikelen en bijouterieën
	47.71.8	Textielsupermarkten
	47.72.1	Schoenenzaken
	47.72.2	Lederwarenzaken
	47.76.3	Dierenspeciaalzaken
	47.77	Juweliers
	47.78.1	Fotozaken
	47.78.2	Optiekwaken

Sector	SBI	Branche omschrijving
Doelgericht	47.19.2	Winkels met een algemeen assortiment non-food (geen warenhuizen)
	47.41	Computershops
	47.42	Telecomwinkels
	47.43	Elektronicawinkels
	47.52.1	Speciaalzaken in ijzerwaren en gereedschappen
	47.52.2	Verf en behangzaken
	47.52.3	Bouwmarkten en winkels alg. assortiment
	47.52.4	Kurk en parketzaken
	47.52.5	Keuken- en badkamerzaken
	47.52.6	Kurk en parketzaken
	47.52.7	Keuken- en badkamerzaken
	47.52.8	Bouwmarkten en winkels alg. assortiment
	47.53	Woningtextielzaken
	47.54	Electronicawinkels
	47.59.1	Meubel- en slaapspeciaalzaken
	47.59.2	Verlichtingszaken
	47.59.3	Gemengde woonzaken
	47.74.2	Winkels in medische en orthopedische artikelen
	47.76.1	Bloemenwinkels
	47.76.2	Tuincentra
	47.78.3	Winkels in schilderijen, lijsten, prenten, kunstvoorwerpen en religieuze artikelen
	47.78.9	Winkels gespecialiseerd in overige artikelen (rest)
	47.79.1	Winkels in antiek
	47.79.2	Winkels in tweedehands kleding
	47.79.3	Winkels in tweedehands goederen (geen kleding)
	55.1	Hotels e.d.
	56.1	Restaurants, cafetaria's e.d.
	56.3	Cafés
Cultuur en Ontspanning	59.14	Bioscopen
	90.04	Theaters, schouwburgen en evenementenhallen
	91.01.1	Openbare bibliotheken
	91.02.1	Musea
	92.00.1	Loterijen en kansspelen (geen amusementsautomaten)
	93.13	Fitnesscentra
	93.14.4	Bowlen, kegelen, biljarten e.d.
	93.14.6	Sportscholen

Contactgegevens

I&O Research Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl